

Література

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
2. Конституція України від 28.06.1996 р.: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4363>.
3. Звіт «Система безоплатної правової допомоги: поточні проблеми та рекомендації щодо її реформування» підготовленому Національною асоціацією адвокатів України у 2017 році: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatura/2016-05-18.zvit.bpd.pdf>.
4. Захарченко Д.М. Проблеми функціонування інституту безоплатної правової допомоги: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/49-dev-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/441-problemi-funktsionuvannya-institutu-bezoplatnoji-pravovoji-dopomogi>.

Белова Анастасія Ігорівна

студентка юридичного факультету

Науковий керівник – к.ю.н., професор Тіщенко С.О.

(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

**РЕТРОСПЕКТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

В правових відносинах одне з найвизначніших місць посідає конституційна відповідальність, яка є різновидом юридичної відповідальності. Головною метою конституційної відповідальності є встановлення та дотримання охорони Конституції України.

Проблемні питання конституційно-правової відповідальності досліджували такі вчені конституціоналісти, як: О. Краснікова, Л. Кривенко, О. Мельник, Л. Наливайко, О. Совгіря, О. Фрицький, А. Червяцова, Н. Шукліна та інші.

На думку Л. Наливайко, конституційно-правова відповідальність – це вид соціальної та юридичної відповідальності, який існує у сфері конституційно-правових відносин, передбачений нормами конституційного права і характеризується специфічним колом суб'єктів, механізмом реалізації, санкціями й полягає у примусовому перетерпіванні засобів впливу за протиправне діяння [1, с. 156].

Так, конституційно-правова відповідальність поєднує в собі декілька важливих аспектів, а саме: ретроспективний (негативний) та перспективний (позитивний).

Як зазначає П. Рабінович, позитивна відповідальність полягає в тому, що держава повинна створювати різноманітні умови, необхідні для здійснення прав і свобод людини. Ця відповідальність покликана сприяти правоздійсненню, полегшувати його [2, с. 24].

Ретроспективна юридична відповідальність – обов'язок правопорушника, закріплений у законі, перетерпіти з боку держави певні негативні наслідки, які ще мають назву санкцій, за вчинене ним діяння; специфічні правовідносини між державою і правопорушником, що характеризується засудженням протиправного діяння і суб'єкта правопорушення, накладанням на правопорушника обов'язку перетерпіти позбавлення і несприятливі наслідки особистого, майнового, організаційного характеру за вчинене правопорушення [3, с. 44].

Ретроспективна конституційно-правова відповідальність можлива лише у випадках делікту, коли має місце негативне відхилення у поведінці суб'єктів конституційно-правових відносин від вимог нормативно-правових актів.

Що стосується ознак ретроспективної відповідальності, то головними з них є: реакція держави на правопорушення є негативною; забезпечується державний примус; застосовується лише до суб'єктів, які винні у вчиненні конкретного правопорушення; до правопорушників застосовуються певні санкції, що мають особистий, організаційний чи майновий характер.

Щоб ґрунтовніше зрозуміти як саме впливає на особу відповідальність, потрібно детально розглянути безпосередньо ознаки відповідальності:

- а) відповідальність неподільно пов'язана з державним примусом, що визначає її якість;
- б) відповідальність – це не просто обов'язок «притерпіти», а саме примусовий обов'язок, що встановлюється безпосередньо;
- в) відповідальність носить характер компенсуючий чи покарання або ж характер відшкодування збитку;
- г) відповідальність є одним із видів державного примусу, він існує разом з мірами захисту

прав суб'єктів, а також законних їх інтересів чи інтересів всього суспільства, мірами примусового характеру, що забезпечують ефективну роботу механізму правового регулювання [4, с. 101].

Слід звернути увагу на те, що в останній зазначеній ознаці не має переліку всіх можливих покарань, тобто не вичерпуються всі можливості державно-примусового характеру. Однак, не кожна санкція є актом відповідальності. Це пояснюється тим, що заходи юридичної відповідальності зафіксовані у санкції, а санкціями можуть бути не тільки наслідки юридичної відповідальності, але і будь-які інші не вигідні наслідки порушення права. Тому можна виділити санкції відповідальності та санкції правовідновлення. Таким чином, правовідновлення може мати місце як в рамках юридичної відповідальності, у зв'язку з нею так і незалежно від неї [5, с. 182].

Ретроспективна відповідальність має свою конструкцію. Сутність ретроспективної юридичної відповідальності розкривається через охоронні правовідносини, спираючись на поняття її нормативної конструкції, під якою розуміється система матеріальних та процесуальних норм та їх санкцій, а також норм-принципів, що законодавчо закріплюють міжгалузевий інститут юридичної відповідальності та регламентують порядок здійснення охоронних правовідносин, що виникають на підставі факту протиправної поведінки [6, с. 22].

Можна виокремити два типи ретроспективної юридичної відповідальності за вчинене правопорушення, а саме: у вигляді покарання та відшкодування завданої шкоди.

Що стосується першого типу, то він полягає у необхідності понести правопорушником покарання відповідно із санкцією порушеної ним норми, а також в обов'язку відповідного органу чи посадової особи застосувати до нього передбачений санкцією вплив чи покарання.

Другий тип відповідальності полягає в обов'язку самого правопорушника повністю чи частково відшкодувати шкоду, якої він завдав своїми неправомірними вчинками [7, с. 7].

Отже, ретроспективна відповідальність в конституційному праві настає в тому випадку, якщо не спрацював механізм позитивної відповідальності.

Література

1. Наливайко Л.Р. Види конституційно-правової відповідальності за мірами відповідальності за конституційні правопорушення / *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1999. № 4. С. 156-159.
2. Батанова Н.М. Співвідношення конституційно-правової відповідальності та політичної відповідальності / *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 24-30.
3. Аземша І. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні права / *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 44-47.
4. Віхров О.П. Актуальні питання захисту прав людини в контексті правозастосування / *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 10. С. 99-101.
5. Наливайко Л.Р. Місце конституційно-правової відповідальності в системі юридичної відповідальності / *Держава і право : зб. наук. праць*. 2001. Вип. 11. С. 182-186.
6. Кривенко Л. Інституціоналізація конституційно-правової відповідальності – необхідна складова розширення та оновлення судової системи України / *Право України*. 2003. №1. С. 22-24.
7. Лук'янець Д.М. Типологія юридичної відповідальності / *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 4-10.

Богащенко Анастасія Іванівна
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – д.ю.н., доцент Савищенко В.М.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

В Україні досить проблемним є здійснення такої форми безпосередньої демократії, як місцевий референдум. Сьогодні в нашій державі немає закріпленої на законодавчому рівні процедури проведення місцевого референдуму, в контексті чого виникає правовий вакуум навколо даного інституту демократії.

Українське законодавство містить прямі вимоги стосовно обов'язкового проведення місцевих референдумів у разі: добровільного об'єднання (або виходу зі складу) територіальних громад (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування») [1]; прийняття рішення про розміщення ядерних установок і об'єктів (згідно з абзацом четвертим ст. 5 Закону України «Про порядок прийняття рі-